

Ζώντας μαζί
ως ίσοι
σε πολιτισμικά
ποικιλόμορφες
δημοκρατικές
κοινωνίες

HUMAN
RiGHTS
FOR
BEGiNNERS

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

BODOSSAKI
FOUNDATION

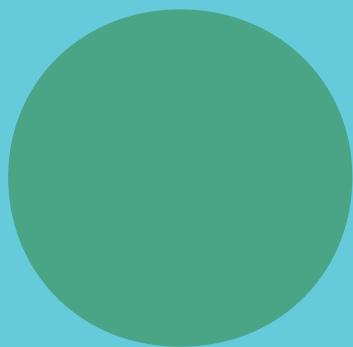
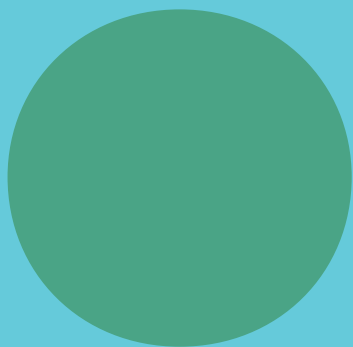
SOLIDARITY
NOW

This is our common ground

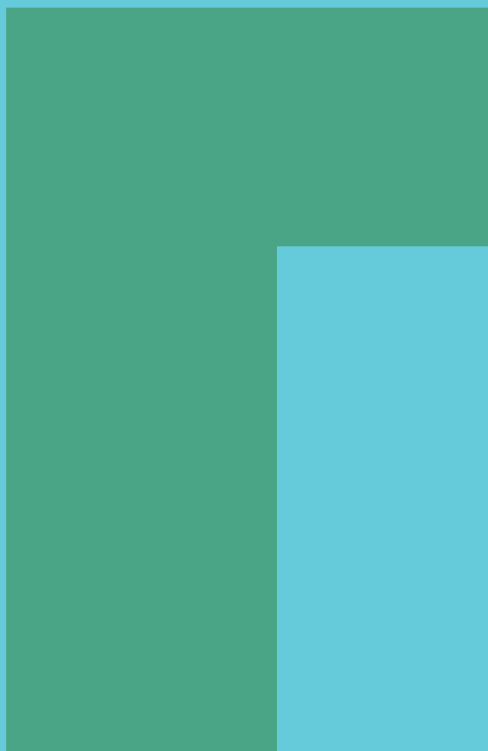
Φορέας υλοποίησης:

**new
wrinkle**

humanrightsforbeginners.gr

Εισαγωγή

Το παρόν ενημερωτικό υλικό εκδίδεται στο πλαίσιο του προγράμματος **‘Human Rights for Beginners 2’**.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα **‘Human Rights for Beginners’**, το οποίο υλοποιήθηκε για πρώτη φορά το 2019 - 2020, έχει ως στόχο του την προώθηση του δημοκρατικού πολιτισμού και την καλλιέργεια της ιδιότητας του ενεργού πολίτη στο σχολικό περιβάλλον.

Το πρόγραμμα βασίζεται στο εκπαιδευτικό εγχείρημα του Συμβουλίου της Ευρώπης **‘Free to Speak, Safe to Learn - Democratic Schools for All’**, υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος **Active citizens fund** και πραγματοποιείται σε συνεργασία με το **Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Γραφείο του Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του Υπουργείου Εξωτερικών**.

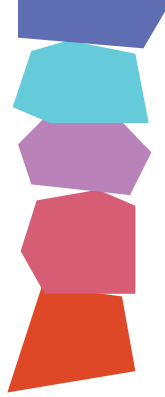
Οι έξι θεματικοί άξονες που αναφέρονται στο φυλλάδιο αποτελούν τα σημεία που έχουν αναγνωριστεί ως κρίσιμα από το Συμβούλιο της Ευρώπης για την προαγωγή του δημοκρατικού πολιτισμού στα σχολεία. Σε αυτούς τους άξονες βασίστηκαν και οι εκπαιδευτικές διημερίδες του προγράμματος που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς.

Το περιεχόμενο που ακολουθεί απευθύνεται κυρίως σε μαθητές, μαθήτριες και γονείς, αλλά και σε όποιον ενδιαφέρεται για τα εργαλεία με τα οποία μπορεί να διαμορφωθεί ένα σύνολο στάσεων και αλληλεπιδράσεων για τον εκδημοκρατισμό του σχολείου μέσα από την καθημερινή πρακτική.

Το φυλλάδιο ετοιμάστηκε με τη συμβολή των εισηγητών των εργαστηρίων στις διημερίδες του προγράμματος, συμβολή για την οποία τους ευχαριστούμε θερμά. Ελπίζουμε πως το υλικό αυτό θα λειτουργήσει ως χρήσιμη ‘τροφή για σκέψη’, για όσες και όσους ενδιαφέρονται να βρουν απαντήσεις στα ζητήματα που αναφέρονται σε αυτό.

Για τη συγγραφή του περιεχομένου ευχαριστούμε τους:

Γκέλη Αρώνη, Ντορέττα Αστέρη, Άννα Αφεντουλίδου, Αναστασία Βυθούλκα, Νίκο Γκιωνάκη, Γιώργο Μόσχο, Ηρώ Ποταμούση και Παυλίνα Χαραλαμπίδου.

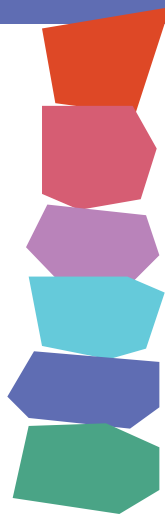

Το **έργο** *'Human Rights for Beginners 2'* υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό New Wrinkle.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 12εκ, χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 - 2021, γνωστού ως ΕΕΑ Grants.

Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

Κάνουμε τη φωνή των παιδιών να ακουστεί

Τα παιδιά όλων των ηλικιών έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Όσοι / όσες παίρνουν αποφάσεις για αυτά, πρέπει να την ακούν και να τη λαμβάνουν υπόψη.

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρο 12) που είναι νόμος και στην Ελλάδα.

Το σχολείο, από το νηπιαγωγείο μέχρι και τις τελευταίες τάξεις του λυκείου, οφείλει να ακούει τη φωνή των παιδιών, να τα υποστηρίζει να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους, να συζητούν, να συμμετέχουν στις αποφάσεις και να αναλαμβάνουν ευθύνες.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να εκφράσουμε τη γνώμη μας στο σχολείο: Μπορούμε να απευθυνόμαστε στους/στις εκπαιδευτικούς μας, να εξηγούμε όσα σκεφτόμαστε ή μας απασχολούν και να τα συζητάμε μαζί τους.

Μπορούμε να εκφράζουμε τις απόψεις μας μέσα στην τάξη, με σεβασμό στη γνώμη των άλλων και στη διαδικασία του μαθήματος.

Επίσης, σε τακτικά συμβούλια/συνελεύσεις, μπορούμε να ανοίγουμε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, να ανταλλάσσουμε απόψεις και να καταλήγουμε σε αποφάσεις.

Η μαθητική συνέλευση προβλέπεται από το νόμο να γίνεται μία φορά το μήνα σε κάθε τάξη στο γυμνάσιο και στο λύκειο. Στη συνέλευση καθόμαστε σε κύκλο, μοιραζόμαστε τις ευθύνες συντονισμού και τήρησης της διαδικασίας, έχουμε δυνατότητα όλες και όλοι να πούμε τη γνώμη μας σε ολομέλεια και σε μικρές ομάδες.

Όταν χρειάζεται, παίρνουμε αποφάσεις, τις καταγράφουμε και, στη συνέχεια, παρακολουθούμε και αξιολογούμε την εφαρμογή τους. Αν το κρίνουμε σκόπιμο, τις βελτιώνουμε. Έτσι, η φωνή μας πιάνει τόπο και κάνει τη διαφορά στην καθημερινότητά μας.

**{ Η φωνή των παιδιών παράγει
ένα δημοκρατικό σχολείο!**

Διαχειριζόμαστε την προπαγάνδα και την παραπληροφόρηση

Το θέμα της παραπληροφόρησης στη σημερινή εποχή του πληροφοριακού καταναλωτισμού αναδεικνύεται ως ένα από τα κομβικά πεδία στα οποία κρίνεται η κατοχύρωση του δικαιώματος από τη μια πλευρά στη γνώση και στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών και από την άλλη στο σεβασμό των προσωπικών δεδομένων και την τεκμηρίωση της δημόσια πληροφορίας. Η παραπληροφόρηση συνήθως αναφέρεται στη διάδοση πληροφοριών που είναι αναληθείς, ελλιπείς ή διαστρεβλωμένες. Η παραπληροφόρηση είναι **ακούσια** και **εκούσια**.

Στην ακούσια συνήθως παρατηρούμε ελλείψεις στη μετάδοση μιας πληροφορίας, αστοχίες στη μετάφρασή της ή και παρεμβολές για τεχνικούς λόγους οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν το περιεχόμενό της. Η υπερπληροφόρηση μπορεί να μας οδηγήσει σε ακούσια παραπληροφόρηση, καθώς μπορεί να πιστέψουμε ότι έχουμε λάβει αρκετή πληροφορία και να προχωρήσουμε σε αυθαίρετη σύνθεση των επί μέρους στοιχείων της.

Για την εκούσια παραπληροφόρηση έχει επικρατήσει ο όρος “fake news” που σημαίνει «διασπορά ψευδών ειδήσεων». Σήμερα εντείνεται λόγω της ευρείας χρήσης των ψηφιακών μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των διαδικτυακών ενημερωτικών ιστότοπων. Ωστόσο, μια ψευδής είδηση δεν είναι πάντα εξ ολοκλήρου ανακριβής. Γι' αυτό χρειάζεται να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί όταν αξιολογούμε μια πληροφορία, καθώς υπάρχουν διαβαθμίσεις αλήθειας ως προς τα γεγονότα τα οποία περιλαμβάνονται στις κατηγορίες των ψευδών ειδήσεων.

Στο σχολείο είναι πολύ σημαντικό να μπορούμε όλοι μαζί να συμβάλουμε στην ανάπτυξη κριτικών φίλτρων πρόσληψης της πληροφορίας, ώστε ο καθένας και η καθεμιά από εμάς να μπορεί να κατανοεί τη διάκριση μεταξύ ακούσιας και σκόπιμης παραπληροφόρησης, να μπορεί να αξιολογεί τη σημασία, τα είδη και τις συνέπειες των fake news και να αναπτύσσει τρόπους κριτικής πρόσληψης και επεξεργασίας τους.

Θωρακιζόμαστε από την υπερ- και παρα-πληροφόρηση: γινόμαστε κριτικοί αλλά και ευαίσθητοι δέκτες. Γιατί κριτικός αποδέκτης της πληροφορίας σημαίνει ευαίσθητος πομπός, σημαίνει επομένως ενσυνείδητος δημοκρατικός πολίτης!

Εξετάζουμε αμφιλεγόμενα ζητήματα

Αμφιλεγόμενα ζητήματα ονομάζουμε τα επίμαχα εκείνα θέματα που διεγείρουν έντονα συναισθήματα τα οποία οδηγούν σε επίμονες διαφωνίες και διχάζουν μια κοινωνία. Οι άνθρωποι είμαστε μέλη ποικίλων κοινωνικών ομάδων με διαφορετικά, ενδεχομένως, αξιακά συστήματα. Οι διαφορετικές θέσεις που εκφράζουμε, οι διαφορετικές επεξηγήσεις και λύσεις που προσφέρουμε σε αμφιλεγόμενα ζητήματα είναι αποτέλεσμα των αξιών που υιοθετούμε.

Ένα θέμα είναι αμφιλεγόμενο όταν:

- Εκφράζονται αντίθετες απόψεις
- Εγείρονται έντονα συναισθήματα
- Είναι πολιτικά ευαίσθητο
- Έχει περίπλοκο χαρακτήρα
- Απασχολεί την κοινή γνώμη

Παραδείγματα αμφιλεγόμενων ζητημάτων είναι το δικαίωμα ψήφου σε μετανάστες, τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, οι εκτρώσεις, η ευθανασία, η κλωνοποίηση, η χρήση ζώων σε πειράματα, κτλ.

Η αλήθεια είναι ότι δεν μπορούμε να φτάσουμε στην επίλυση των αμφιλεγόμενων ζητημάτων χρησιμοποιώντας τη χρήση γεγονότων και αποδείξεων, γιατί ακριβώς εμπλέκονται κρίσεις στη βάση αξιών. Δεν είναι, λοιπόν, θέμα «λογικού» - «παράλογου», είναι θέμα αξιών και αυτό το χαρακτηριστικό είναι που πυροδοτεί τα έντονα συναισθήματα.

Πρέπει λοιπόν να εμπλεκόμαστε σε συζητήσεις αμφιλεγόμενων ζητημάτων; Είναι σημαντικό να ακούγονται οι διάφορες γνώμες ή μήπως είναι καλύτερα να αφήνουμε στην άκρη τέτοια διλήμματα; «Αυτές είναι εξειδικευμένες μάχες της ενήλικης ζωής», ίσως σκεφτεί κάποιος. Μα, αν δεν μπορούμε από νωρίς σε δύσκολες ή και αμήχανες, πολλές φορές, συζητήσεις πώς θα βιώσουμε στην πράξη τον σεβασμό στις αρχές του δημοκρατικού διαλόγου, όπως η αξία της αποδοχής του διαφορετικού και της ελευθερίας της έκφρασης!

Πώς αλλιώς μπορούμε να ελπίζουμε στη διεξαγωγή εποικοδομητικών συζητήσεων με γνώση, κριτική σκέψη, ανεκτικότητα και ηθική;

{ Δημοκρατία σημαίνει και συμβιβασμός. Τα πολύπλοκα αμφιλεγόμενα ζητήματα χρειάζονται αλληλοσεβασμό και συμβιβασμό !

Αντιμετωπίζουμε τις διακρίσεις

Το σύγχρονο σχολείο, το σχολείο του 21ου αιώνα αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα, υποστηρίζει και καλλιεργεί τις ελευθερίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ελευθερία έκφρασης, καλλιεργεί την ικανότητα όλων για διαπολιτισμικό, δημοκρατικό διάλογο και το ενδιαφέρον για άλλες κουλτούρες, γλώσσες, συνήθειες, έθιμα.

Μαθαίνουμε για τα ανθρώπινα δικαιώματά μας, για τις ελευθερίες που είναι εγγενείς στην ανθρώπινη φύση μας, μαθαίνουμε να μην ανεχόμαστε προσβολές ή πειράγματα για τη διαφορετικότητα, τη δική μας και των άλλων. Μαθαίνουμε με ασφάλεια και εκφραζόμαστε με σεβασμό και ελευθερία.

Λέμε: Είμαστε διαφορετικοί άνθρωποι αλλά ίσοι.

Πόσο αλήθεια και πόσο εύκολο είναι αυτό στην πράξη; Πόσο ασφαλείς είμαστε να εκφράσουμε τις σκέψεις μας, τη διαφορετική μας άποψη χωρίς να υποστούμε διακρίσεις και παρενόχληση; Και ακόμη, πόσο εύκολο είναι σε ένα παιδί με αναπηρία, με διαφορετική γλώσσα ή κουλτούρα, ένα παιδί που αντιμετωπίζει σύνθετες δυσκολίες στην οικογενειακή του ζωή ακόμη και ένα φτωχό παιδί να απολαμβάνει ίσα δικαιώματα με όλους; Μήπως ο διαφορετικός μένει στο περιθώριο της παρέας, της συζήτησης, της τάξης και του παιχνιδιού, μένει να παλεύει μόνος του με τη διαφορετικότητά του;

Πώς γίνεται και αυτά τα παιδιά τόσο συχνά εγκαταλείπουν την προσπάθεια, την παρέα και τέλος το σχολείο; Και εκείνα που δεν εγκαταλείπουν; Έχουν την υποστήριξη που χρειάζονται, χωρίς να διακινδυνεύσουν να θεωρηθούν αδύναμοι; Απολαμβάνουν την αξία τους ισότιμα;

Πώς μπορούμε να καλλιεργήσουμε το κουράγιο και την ικανότητα, ώστε να μην μένουμε αδιάφοροι ή αμήχανοι μπροστά στις διακρίσεις εις βάρος του άλλου, εις βάρος μας στο τέλος; Άλλωστε...

{ ...πάντα θα υπάρχουν διακρίσεις.

{ Οι διακρίσεις είναι μέρος της ύπαρξής μας. Μαθαίνουμε να τις αντιλαμβανόμαστε, να τις αντιμετωπίζουμε και να μην τις προσπερνούμε αμήχανα. Μαθαίνουμε να μαθαίνουμε από το διαφορετικό, να υπερασπιζόμαστε το διαφορετικό και γινόμαστε ικανότεροι και πλουσιότεροι στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια μας!

Προλαμβάνουμε τη βία και τον εκφοβισμό

Σίγουρα έχετε ακούσει, ακούτε, έχετε συζητήσει και συζητάτε τις ιστορίες ανθρώπων που υπήρξαν θύματα βίας ή/και εκφοβισμού. Όλοι ξέρουμε ότι η βία και ο εκφοβισμός είναι κάτι κακό. Αλλά ξέρουμε γιατί συμβαίνει; Ξέρουμε περισσότερα για τις αιτίες που κάποιος ασκεί βία; Ξέρουμε πως νιώθει πραγματικά κάποιο θύμα εκφοβισμού; Και τι μπορούμε ΕΜΕΙΣ να κάνουμε για αυτό;

Τόσο οι διεθνείς όσο και οι ελληνικές έρευνες έχουν αναδείξει τη σημασία της πρόληψης της βίας και του εκφοβισμού. Αποφεύγω ένα βίαιο γεγονός ή σταματάω ένα περιστατικό εκφοβισμού λίγο πριν συμβεί, δεν αποτελεί ακριβώς συνθήκη πρόληψης. Κάπως, κάπου, κάποτε θα ξανασυμβεί, κυρίως γιατί δεν αντιμετωπίστηκε στη ρίζα του.

Και τι κάνουμε για να μην εμφανίζεται η βία και ο εκφοβισμός στο σχολείο;

- Καλλιεργούμε σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας.
- Επικοινωνούμε με ειλικρίνεια και σεβασμό.
- Εάν κάποιος φερθεί προς εμάς με βίαιο τρόπο, λεκτικά ή σωματικά, δεν το κρατάμε μέσα μας, το μοιραζόμαστε με κάποιον ενήλικα.
- Εάν αντιληφθούμε ή βρεθούμε μάρτυρες σε κάποιο περιστατικό λεκτικής ή σωματικής βίας, το μοιραζόμαστε με κάποιον ενήλικα.
- Απευθυνόμαστε στη γραμμή 11525 για συμβουλευτική υποστήριξη σε περίπτωση που δεν μπορούμε να μιλήσουμε σε κάποιον μεγαλύτερο που εμπιστευόμαστε.
- Προσπαθούμε να λύνουμε τις διαφορές μας με ψυχραιμία και σεβασμό

Δυστυχώς, δεν υπάρχουν μαγικές συνταγές για την εξάλειψη της βίας στον κόσμο, ούτε κατά γράμμα συμβουλές για το τι ακριβώς πρέπει να κάνουμε. Κάθε συνθήκη, κάθε άνθρωπος και κάθε πλαίσιο διαφέρουν σε πολλά επίπεδα. Το σχολείο μας είναι μια κοινότητα στην οποία όλοι έχουμε το δικαίωμα να είμαστε ο εαυτός μας, να έχουμε τον χώρο μας και να εκφραζόμαστε ελεύθερα. Χρειάζεται προσπάθεια από όλους μας για την καλλιέργεια μιας συνολικής κουλτούρας που αποτελείται από μέλη τα οποία αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους απέναντι στον εαυτό τους και τους άλλους και έχουν αναπτύξει και αξιοποιούν δεξιότητες αντίληψης, επικοινωνίας, ενσυναίσθησης και συνεργασίας.

{ Επικοινωνούμε με τους άλλους με σεβασμό ακόμα και στις αντιπαράθεσεις. Θυμόμαστε ότι η βία δεν είναι λύση!

Βελτιώνουμε το ευ-ζην στο σχολείο.

Η ψυχική υγεία συνδέεται με τη δυνατότητα να συμμετέχουμε ενεργά σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που μας αφορούν.

Στο σχολείο αυτή η δυνατότητα, άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημοκρατική λειτουργία, έχει πολλαπλά αποτελέσματα.

Μεταξύ άλλων, επιτρέπει την καλλιέργεια της αίσθησης του ανήκειν, προάγει την ανάληψη της ευθύνης προς όφελος της κοινότητας και του εαυτού, αξιοποιεί και ενδυναμώνει τις ικανότητες διαπραγμάτευσης και αλληλεπίδρασης.

Κρίσιμη σημασία, για να μετατρέψουμε τη δυνατότητα σε ικανότητα και σε σύνολο στάσεων, έχει η προσπάθειά μας να ενισχύσουμε τις διαδικασίες ένταξης όσων εμπλέκονται/συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, με προτεραιότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες.

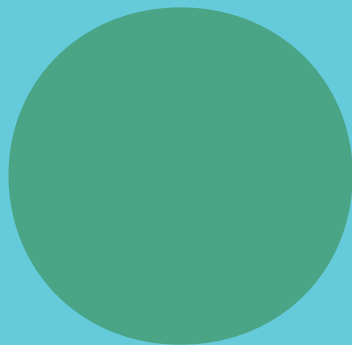
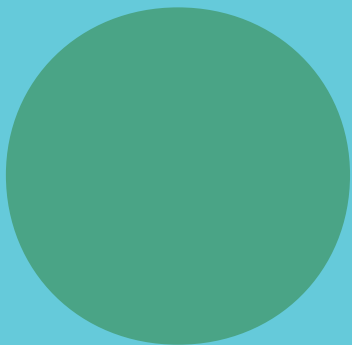
Η δημιουργία και λειτουργία ενός σχολείου που σχεδιάζει και εφαρμόζει δημοκρατικές και συμπεριληπτικές διαδικασίες υποδοχής επιτρέπει την ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος στο οποίο καθένας και καθεμία από εμάς συμμετέχει ισότιμα και μπορεί να αισθανθεί ότι:

- απολαμβάνει προστασία και ασφάλεια
- υποστηρίζεται για να γίνει μέλος της ομάδας, της κοινότητας
- είναι υποκείμενο με δικαιώματα και υποχρεώσεις
- αποτελεί σημαντικό μέλος ενός συνόλου που νοιάζεται.

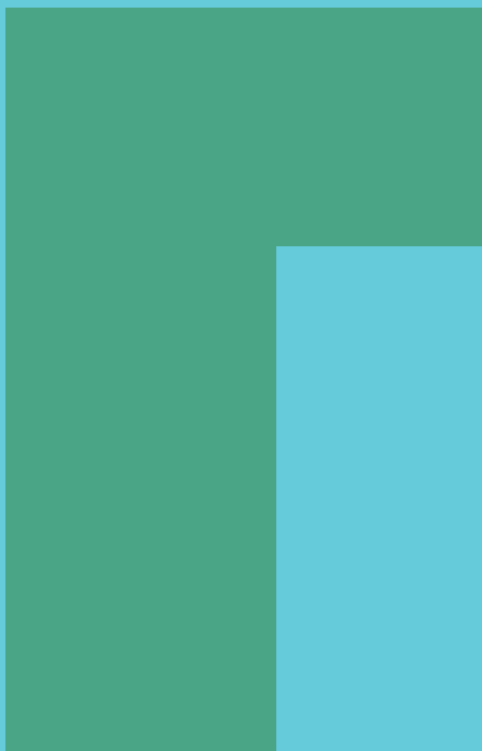
Να θυμάστε πως η υποδοχή δεν συνιστά μια αφηρημένη έννοια.

Αντίθετα, θεμελιώνεται στις αρχές της δημοκρατικής λειτουργίας και, μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες και δράσεις που αναπτύσσουμε στην σχολική κοινότητα, προσδίδουμε σε αυτές νόημα και περιεχόμενο, ενισχύοντάς τες περαιτέρω, χτίζοντας γέφυρες με την καθημερινότητα και την αίσθηση ευεξίας καθενός και καθεμιάς ξεχωριστά.

**{ Η συμμετοχή υποστηρίζει τη δημοκρατική λειτουργία
και ενδυναμώνει την ψυχική μας υγεία!**

humanrightsforbeginners.gr

new
wrinkle

new-wrinkle.org

Με την υποστήριξη:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Γραφείο Εθνικού Ελεγκτή για την
Καταπολέμηση της Κορροσίας Ανθρώπων

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE